

Társadalmi elvárások

Mottó:

***”Egy szabadságszerető hazában
a tökéletes nevelés kötelesség.”***
(Gróf Széchenyi István)

Ha nem lennének gyermekek, akkor nem lenne értelmezhető a pedagógus kifejezés – nem lenne pedagógus sem.

A pedagógus azért van, mert vannak gyermekek, akiknek a nevelését reá bízta. Hiszen értük történik minden: értük épülnek az óvodák, értük készülnek a pedagógiai programok, miattuk tanulnak a pedagógusok hosszú éveket, értük képezik magukat, hogy a legjobbat, a legtöbbet, legértékesebbet adhassák át nekik, - értük vagyunk mi, pedagógusok is.

A pedagógus a társadalom megbízottja, vagyis a társadalom arra bízta meg, hogy tudásuk és a társadalmi értékek legjavát közvetítsék a felnövekvő nemzedék felé.

Mit vár el a társadalom a pedagógusoktól?

1. Az értékek közvetítését. Mit is jelenthet ez a XXI. században? Jelenti azt, hogy a gyermekekbe mindazokat az értékeket átszarmaztatja, amelyek értékesek lesznek számára későbbi életvitele során, továbbá jelenti azt is, hogy úgy építse be azokat, hogy azok a gyermekek magatartásának irányítójává váljanak. Ilyen értékek például: az egészség, a szeretet, a tisztelet, a munka, a tudás, valamint az esztétikai és a humanisztikus értékek, a szociális értékek, az erkölcsi értékek, és folytathatnám tovább.

Legfőképpen azokat az értékeket kell előnybe részesítenie, amelyek alkalmassá teszik a gyermeket arra, hogy életét majdan **alkotó módon vezethesse**. Az alkotó életvezetés értékeinek beépülése azért oly fontos, mert mind a társadalom számára, mind pedig az egyén számára hasznos lesz, hiszen boldogulása mindkettő, a saját és a társadalom megelégedésére szolgál.

2. Az értékek felfedezését is elvárja a társadalom a pedagógustól, ami egyaránt jelenti mind az **új értékek** felismerését, és azok beépítését is. Bizony nehéz meglátni azokat, amelyek hosszú távon is értékesek. Zavarnak az újonnan élre törő értékek tartalmának tisztázatlan volta, a régi bevált értékek háttérbe szorulása, de a megmaradó értékek hierarchiájának felborulása is.

A pedagógusnak meg kell látnia, fel kell fedeznie azokat az értékeket, amelyek a reá bízott gyermekek fejlődésében tartósan értékessé válnak.

Ennek a felelősségteljes feladatnak meg kell felelnie a pedagógusnak.

3. Az értékteremtést szintén elvárja a társadalom a pedagógustól. Ez a kitétel többféleképpen érthető.

- * Minden *gyermek maga is egy érték*, egy értékes egyén, és értékeket hordoz leendő életében is. Ezért olyan fontos megteremteni számára mindazokat a feltételeket, amelyek kibontják belőle az értékes magatartásformákat, hogy azok biztosítsák egyéni boldogulását. Másrészt ezen értékek birtokában útra bocsátva, mint értékhordozó, a társadalom számára is hasznos értékátadóvá válják.
- * A *gyermek egyben értékek átadója is*. Hiszen a gyermek viselkedésével, életmódjával hatással van környezetére, környezete minden tagjára. Csak azokat az értékeket képes átadni, amelyeknek hordozója, amelyek benne megtestesülnek.
- * A *gyermek másrészt értékteremtővé válik*, hiszen értékeinek birtokában és értékátadása következtében felismer olyan értékeket, amelyek következtében felfedezi és magáévá teszi azt. A beépített értékekből természetesen következik azok további átadása. Ezzel válik biztosítottá az értékek folyamatos közvetítése, hosszú távon a társadalom fejlődése.

Melyik pedagógus ne számolta volna már ki azt, hogy egy emberöltő alatt hány gyermekre gyakorol hatást? Hány gyermek, akit élete során nevel? És ezek a gyermekek mind továbbadják azokat az értékeket, amelyeket átadott, beépített. Ekkor még nem számoltunk azzal, hogy ezek között a gyermekek között vannak majd olyanok is, akik pedagógusok lesznek. Az ő szerepük ismét kimagasló lesz a folyamatos értékátadásban.

A pedagógus felelőssége rendkívül nagy, ezekben mérhető! Nem hibázhatunk tehát, s ha mégis, ki kell javítanunk. Ahhoz viszont nincs jogunk, hogy felelőtlenül álljunk ehhez a kérdéshez!

*„A gyermek szeme a jövő tükre. Jaj, aki elhomályosítja azt!”
(Juhász Gyula)*

4. *A pedagógiai hatásrendszer működtetését* is elvárja a társadalom a pedagógustól. Ezt annak érdekében várja el, hogy elősegítse a mind hatékonyabb értékátadást.

A pedagógiai hatásrendszeren érthetők a következők:

- a nevelési-oktatási módszerek és eszközök
- a fejlesztés-tanulás és a nevelés irányításának módjai
- a pedagógus különféle szerepei (például: facilitátor)
- és azok a szervezeti és munkaformák, amelyek elősegítik, amelyek kedveznek az értékek beépülésének.

A fenti hatásrendszer elemeinek komplex alkalmazását a pedagógus az értékek beépülése érdekében teszi, ezért mindazon gyermeki *megnyilvánulásokat támogatja, elismeri*, amelyek *értékesek*, ugyanakkor mindazokat, amelyek *nem értékesek, leépíti, elmarasztalja*, vagy *megelőzi* annak kialakulását.

Amennyiben ezt a hatásrendszert a pedagógus nem működteti, vagy csak részben működteti, nem teljesíti feladatát, ugyanis az értékek nem épülnek be.

A beépülés folyamata láthatóvá válik a gyermek fejlődése során, megmutatkoznak neveltségében, tudásában, szociális kapcsolataiban, és később majd az életben való boldogulásában is. A társadalom e mutatók mentén tudja megbecsülni és elismerni, vagy elmarasztalni és lenézni a pedagógust, vagy adott esetben akár esetleg az egész pedagógus társadalmat is.

Az óvodai nevelés folyamatában az *értékközvetítés módja* nem történhet másként, csak úgy, ha:

⇒ **a gyermeket ismeri** az óvodapedagógus. Ismeri sajátos és aktuális szükségleteit, igényeit, és azok megnyilvánulási módját; ismeri fejlődési menetét, aktuális állapotát, érdeklődését, képességeinek színvonalát, családi és egyéb környezeti hatásait, és azok hatását a gyermek állapotára.

Mi teszi fontossá ennek ismeretét? Az, hogy minden egyes gyermek számára a leginkább megfelelő hatásrendszert tudja választani. A megfelelő információkat úgy tudja megszerezni, ha nyitott a gyermeki megnyilvánulásokra, nyitott a gyermek jelzéseire, és azokat előítélet mentesen képes felfogni, elemezni; ha a gyermeket a családi környezetben is meglátogatja, ha jó viszonyban van a szülőkkel.

⇒ továbbá, ha a **pedagógiai hatásrendszert** az egyes gyermekek szükségleteihez, igényeihez igazítva **választja** meg. Amennyiben ez sikeres lesz, a gyermek saját önmegvalósítása irányában fog fejlődni, vagyis ennek a gyermek önmegvalósításának záloga lehet.

„Keresem a gyermek titkát, és kérdezem: Hogyan segíthetnék abban, hogy Önmaga lehessen.”
(Janus Korczak)

⇒ Folytatva a megkezdett sort, az érték közvetítés módja akkor lesz hatékony, ha a pedagógiai hatásrendszer működtetése során mindvégig **elemzi** és értékeli az egyes gyermekekre irányuló **hatás eredményeinek beválását**, s ha szükséges, korrigálja. Jelenti ez azt, hogy ha nem válik be egy módszer, egy szervezési mód, vagy egy pedagógusi szerep az adott gyermekkel való bánásmódjában, akkor más alkalmazását kell szorgalmaznia. Például a kérdés, mint az egyik használt módszer nem válik be, akkor választhat mást, vagy javaslattevést, vagy a másik gyermek példaként való kiemelését, követelést, vagy akár a szomorúság kifejezését is.

„Lázasan kerestem a kiutat: olyan módszert, amely megfelel az örökké mozgó, tevékenykedő, minden iránt érdeklődő gyermek kíváncsiságának, és komolyan veszi azt a törekvését, hogy megértse a világot, hogy kiismerje magát benne, amely emberszámba veszi.” (Burchard Erzsébet)

A gyermekek szükségleteihez igazított hatásrendszer akkor lesz eredményes, ha az óvodapedagógus az alábbi néhány **elvet** figyelembe tudja venni.

- A pedagógus legyen képes felismerni és felfogni az egyes **gyermekek aktuális szükségletét**, sőt képes legyen arra is, hogy ezeket a szükségleteket elfogadja, megértse, és mindent megtegyen annak érdekében, hogy ezeket kielégítse. Legyen fontos ez számára, mert különben eredménytelen lesz további munkája. Például, ha a gyermek mozgásigénye megmutatkozik egy tanulási tevékenységben, kielégítheti ezt mozgásos játék, vagy mozgásos elemek beiktatásával. De általában azt is tudjuk, hogy melyik az a gyermek, akinél legelőször jelentkezik ez a szükséglet – hiszen ismerjük. Ilyenkor ezt meg is tudjuk előzni. Sajnos, sokszor éppen azt látjuk, hogy ilyen helyzetben nem a szükséglet-kielégítésén fáradozik, hanem éppen annak elnyomásán. Teszi ezt azzal, hogy fegyelmez, tilt, parancsol, utasít, a gyermekben feltóduló igényt igyekszik elnyomni. Pedig minél inkább annak elnyomására törekszik, annál elemibb erővel követeli kielégítését a gyermeki igény.

„A pedagógus király lehet a gyermek birodalmában, ha nem csak törvényeket talál ki, hanem figyelembe veszi a gyermek törvényeit is.” (Ancsel Éva)

- Amennyiben a gyermekben jelentkező szükségleteket kielégítette a pedagógus, vagy elősegítette, hogy a gyermek azt kultúrált, szocializált módon megtegye, akkor ezekkel **újabb**, magasabb rendű **szükségletek** kibomlását tudja elősegíteni. Így például a biztonságban lévő gyermek szívesen fordul társak felé, kezdeményez kapcsolatokat.
A fenti összefüggés tudvalevő, hogy a fejlődés útja, serkentője egy magasabb rendű szükséglet kibomlásának. Innen már csak egy lépés, hogy ↓
- a tevékenységek során a **magasabb rendű** szükségletekre, igényekre utaló megnyilvánulásokat az óvodapedagógus **meztámogassa**, ugyanis ezek egyre inkább megalapozzák az alkotó életvezetést. Ha például egy tanulási probléma megoldása során a gyermek az egyéni megoldásra törekszik, támogatni kell, hiszen ez arra utal, hogy későbbi életvitelében is valószínű, hogy az önálló helyzetfelismerésre, önálló megoldásokra fog törekedni.
- Továbbá az is nagyon fontos, hogy a pedagógus egyre **magasabb rendű** igényeket **ébredessen fel** a gyermekben. Ha például a gyermek segítséget kér egy probléma megoldásában, ösztönözni kell arra, hogy önállóan oldja meg – ez az önálló megoldás magasabb rendű, mint a segítséggel elvégzett, - sőt azt az igényt is fel kell benne kelteni, hogy ez az önállóság iránti vágy kialakuljon benne. Ez csakis az ösztönző, bátorító, elismerő hatások közvetítésével lehetséges. Ezt úgy teheti, hogy érezteti a gyermekkel:

**„Szeretlek, és bízom benned.
Képes vagy rá.
S ha nem sikerül, nem baj.
Ez csak egy próbálkozás.
Tévedni emberi dolog.”**
(Bátorító nevelés)

- Olyan **feltételeket is teremtsen a pedagógus**, amelyekben adódnak olyan szituációk, amelyek alkalmasak **magasabb rendű szükségletek** kibontására, vagy éppen az önálló megvalósítás vágyát hívják elő a gyakorlatban. Teheti ezt olyan eszközök bevitelével, amelyek serkentik a vele való próbálkozást, vizsgálódást, kísérletezést. Ilyen lehet például egy újszerű építő játék, vagy egy kirakó, vagy bármi, ami készíthető önálló felfedezéshez.
A pedagógiai hatásrendszerből nem csak az eszközök alkalmasak arra, hogy előidézzenek magasabb rendű szükségletek kibomlását. Alkalmas például erre egy olyan élmény is, amely feldolgozása után arra készíti a gyermeket, hogy megalkossa azt, vagy akár kijátssza azt.

Érdeemes felidézni azokat a szükségleteket, amelyek az óvodás gyermek fejlődésében szerepet játszanak. Ezekre a szükségletekre az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja is hivatkozik akkor, amikor az óvodai nevelés feladatait megfogalmazza.

„Az óvodai nevelés feladata a gyermek testi-lelki szükségleteinek kielégítése.”

Melyek is tehát ezek a szükségletek?

Az óvodás gyermek szükségleteinek fajtái:

- Mozgásigény, egyéb biológiai, fiziológiai szükségletek (például: éhség, mozgásigény)
- Érzelmi biztonság iránti szükséglet
- Szeretet iránti szükséglet
- Szociális szükségletek (például: társigény, barátság)
- Dicséret, elismerés iránti szükséglet
- Kíváncsiság, tudásvágy
- Esztétikum iránti szükséglet
- Alkotásvágy, felfedezés iránti vágy
- Önmegvalósítás vágya, önkifejezés vágya, szabadságvágy

Amennyiben a gyermek szükségletei kielégítettek, a gyermek jól érzi magát az óvodában, szívesen érkezik, jól játszik, kíváncsi, szívesen barátkozik, önállósága fejlődik, kompetensen viselkedik, alkot. De ha csak egyetlen egy is hiányként jelentkezik, és annak kielégítése hosszú távon is elmarad, a pedagógus elmarasztalható, mert nem teljesíti a rábízott feladatot, – a gyermek fejlődése nem az optimális módon történik.

Az előző fejezetek alapján tudjuk, hogy melyik az a szükséglet, igény, amelynek kielégítése a leginkább fontos. Amelyik a leginkább sürgető, melyek nélkül nem tudunk élni, sem felnőtt, sem gyermek. Ez a szeretet. *A gyermeknek szüksége van arra, hogy az iránta való szeretetet kimutassák. A pedagógusnak tudnia kell, hogy a szeretet érzésének hiánya milyen következménnyel jár a gyermek életében. Tudnia kell azt is, hogy hiányában a gyermek életében azok az értékek, amelyek beépülésén fáradoznak, értéktelenné válnak, vagy akár elkorcsosodnak.*

A gondolatokban tehát benne rejlik a szeretet fontossága, sőt egyéb szükségletekkel való kapcsolatai. Mi pedagógusok tudjuk és érezzük, hogy milyen fontos mindez az óvodás gyermek számára. Az a pedagógus, aki a fontosság érzetén túl pedagógiai hatását is úgy fejt ki, hogy benne mindig érezhető a szeretet megnyilvánulása – (elfogadás, figyelem, biztatás, odafordulás...) az a pedagógus méltán számíthat arra, hogy a gyermek későbbi emlékezetében is megmarad.

Minden pedagógus vágy arra, hogy emlékezzenek rá. Szeretné, ha neveltjeiben olyan nyomot tud hagyni, ami kellemes emlékeket idéz fel.

Egy vizsgálat* eredményét szeretném megosztani az Olvasóval, ami a fentieket hivatott reprezentálni.

A vizsgálatban olyan 25-45 év közötti felnőtteket kérdeztek meg, akik saját emlékeiket idézték fel óvónőjükről. Ezek a felnőttek nem gyermekük, hanem visszatekintve, saját óvónőjükről adtak képet.

A vizsgálat módszere a kérdőíves kikérdezés volt.

Milyen volt az óvónője?

%	Tulajdonság
19	Aranyos
19	Kedves
14	Szerettem őket
10	A világ legaranyosabb nője volt
5	Mosolygó
5	Biztató
5	Gondoskodó
5	Türelmes
5	Csodálatos
5	Nem emlékszem rá
24	Valószínű jó volt
10	Szigorú
3	Kivételező

*(Nagy Otília tanítványom, szakdolgozatához végzett vizsgálata)

A vizsgálatból kitűnik, hogy:

pozitív tulajdonságok	92%-ban emelkednek ki
negatív tulajdonságok	13%-ban
nem hagyott nyomot	24%-ban.

(Az átfedés a több tulajdonság megnevezése miatt lehetséges.)

Az adatok azt is tükrözik, hogy milyen fontosak a gyermek számára a **szereztetés** különféle **megnyilvánulásai**. Így a mosolygás, a gondoskodás, a kedvesség, a biztatás.

Hiszen a szeretetnek látható jeleit közvetíteni is kell a gyermek számára. Nem elég szeretni, ki is kell azt mutatni.

Hiszen: „ **A tápláló kapcsolatnak az a jellemzője, hogy abban kimutatjuk, és beszélünk is arról, amit érzünk.**”

(/Isabelle Filliozat: A szív intelligenciája)

A tápláló kapcsolatban nemcsak az érték közvetítés folyamata gyorsul fel, hanem a folyamat eredményeinek feltárása is könnyebb. Az ilyen kapcsolatban nevelődő gyermek örömmel mutatja ki, hogy már mit tud, örül saját és mások sikereinek, boldogan mutatja eredményeit óvónőjének. Az érték közvetítés **utolsó fázisa** tehát, a megválasztott hatásrendszer bevalásának **elemzése**, amely mintegy lezárja a pedagógustól elvárt feladatok sorát.

Ez a fázis több okból is fontos:

- Ebből tudunk következtetni munkánk hatékonyságára
- Ezek a mutatók adnak visszajelzést a gyermekek fejlődésének helyes vagy helytelen irányáról, mértékéről
- És ezen keresztül van módunk megválasztani a következő fázis hatásrendszerét.

Számomra Rogers gondolatai azok, amelyek az ebbéli felelősséget igazán meg tudják fogalmazni, és amelyek mintegy pedagógiai alázattal törekszenek a gyermek érdekeinek biztosítására. Az alábbiakban Rogerstől válogatva számadásra ösztönözhet minden óvodapedagógust.

Lehetnek a következő sorok pedagógiai hatásrendszerünk elemzésének alapja, vagy akár értékelésünk igazodási pontjai is:

Kérdések önmagamhoz?

- Sikerül-e meglátni és elfogadni a gyermek belső világát?
- Képes vagyok-e megfelelő módon viszonyulni hozzá?
- Képes vagyok-e ítéletmentesen felfogni jelzéseit?
- Fel tudom-e fedezni az egyes gyermekek egyéni érdeklődését, és lehetővé tudom-e tenni, hogy szabadon követhessék azt?
- Meg tudom-e őrizni a gyermekek tágra nyílt szemeit?
- Elég kreatív voltam-e, hogy olyan dolgokkal hozzam kapcsolatba, amelyek serkentik kíváncsiságukat és táplálják érdeklődésüket?
- Tudom-e segíteni őket, hogy egész személyiségük saját önmegvalósításuk felé fejlődjön?

Összefoglalva:

A társadalom elvárja a pedagógustól

- ☺ az értékek közvetítését,
- ☺ az értékek új felfedezését,
- ☺ az értékteremtést,
- ☺ a pedagógiai hatásrendszer működtetését,
- ☺ és a hatásrendszer bevalásának elemzését.